

Yazılar ve konuşmalar

Mustafa Suphi

*Aşağıda Türkiye Komünist Fırkası'nın önderi ve kurucu başkanı Mustafa Suphi'nin çeşitli yazı ve konuşmalarına, bazen bir bütün olarak, bazen de sadece bir fragmanı ile yer veriyoruz. Parçaların başlıkları ve dipnotları **Devrimci Marksizm** Yayın Kurulu'na aittir. Dipnotları açıklama amacıyla kullanılmıştır. Bu parçalardan bir bölümü Tüstav'ın bir çalışmasından, bir bölümü de Hamit Erdem'in Mustafa Suphi başlığını taşıyan kitabından alınmıştır.¹Aşağıdaki parçalardan ilk üçü Tüstav arşivindeki belgelere yaslanmaktadır: Dili orijinaldir. Genç kuşakların metinleri daha kolay anlayabilmesi için bazı sözcüklerin günümüz Türkçesindeki karşılıkları **Devrimci Marksizm** Yayın Kurulu tarafından köşeli parantez içinde verilmektedir. Buna karşılık son iki metin Hamit Erdem'in kitabında olduğu gibi, günümüz Türkçesine uyarlanmış biçimde yayınlanmaktadır ve bunlar için herhangi bir açıklamaya gerek görülmemiştir.*

1. Türkiye Komünist Fırkası Kuruluş Kongresi'nde açılış konuşması²

Türkiye İştirakiyun Teşkilâtı'nın birinci kongresini açmakla kendimizi bahtiyar addediyoruz. (Sürekli alkışlar, mızıka Enternasyonal'i çalar)

1 *Türkiye Komünist Fırkası'nın Birinci Kongresi*, Der: Emel Seyhan Atasoy – Meral Bayülgen, İstanbul: Sosyal Tarih Yayınları, İkinci Baskı, 2018. Hamit Erdem, *Mustafa Suphi*, İstanbul: Sel, Genişletilmiş ve gözden geçirilmiş 3. baskı, 2010.

2 Türkiye Komünist Fırkası'nın Birinci Kongresi ya da Kuruluş Kongresi, 10-16 Eylül 1920 tarihlerinde Sovyet Azerbaycanı'nın başkenti Bakû'de toplanmıştır. Kongrenin açılış konuşması Mustafa Suphi tarafından yapılmıştır.

Arkadaşlar, bir zamanlar bir hayal halinde telâkki [kabul] olunan komünizm, bugün, Rusya'da meydana getirdiği hayat ile, kurduğu yeni şekl-i hükûmetle, Kızıl Ordusu ile amele, rençber ahali içerisinde kuvvetlendirdiği teşkilâtıyla şarkın ve bütün dünyanın mazlum millet ve sınıflarına pek büyük ümit veriyor. Son aylar zarfında, bize görünen iki büyük manzara [s.4] bu ümitlerin ne kadar esaslı olduğunu gösteriyor. Bu manzaralardan biri, Üçüncü Enternasyonal'in ikinci kongresidir ki orada şark ile garbın muhtelif mahallerinden gelmiş 37 millete mensup amele ve rençber vekilleri içtimâ etmişti [toplanmıştı]. Bu içtimâ proletarya hareketlerinin yeryüzünde ne derece kuvvetli olduğunu gösteren aşikâr ve maddî bir delildir. Diğer taraftan, içtimâmı henüz bitiren Beynelmîl Şark Kongresinde şarkın muhtelif milletvekilleri, Hindliler, Cavalılar, İranlılar, Türkistanlılar, Buharalılar, Dağıstanlılar, Kırımlılar, Türkiyeliler ile Gürcistan ve Ermenistan mazlum milletleri tarafından gönderilen binlerce vekiller bir yerde toplanarak aynı hedefe doğru amel ve iradelerini ilân etmiş olmakla Avrupa cihangirlerine karşı azîm ve maksatlarını anlatmış oldular. Üçüncü Enternasyonal'in kongresi son celsesini kapatırken, Rusya'nın muzaffer Kızıl Ordusu'nu dünya proletaryasının ve şark mazlum milletlerinin hâdim ve müdafî [hizmetinde ve savunucusu] bir ordu olarak ilân etmiştir. (Şiddetli alkışlar)

Bakû'da toplanan Beynelmîl Şark Kongresi de Avrupa ve Amerika'nın zâlim ve hunhar emperyalizmine karşı mukaddes mübareze [kutsal savaş] ilân etti. (Şiddetli alkışlar) İşte bu iki misâl karşısında bolşevizmin yeryüzündeki içtimâ [sosyal] inkılâba nasıl esaslı bir istinatgâh [dayanak] olduğu meydana çıkıyor. Türkiye'deki son vak'aları tetkik etseniz, gelen arkadaşları dinleseniz, fırkamıza gönderilen mektupları görseniz, memleketimizin son ümidinin bolşevizmde olduğu kanaatini anlarsınız. Arkadaşlar, Rusya inkılâb-ı kebirî [büyük devrimi] son üç sene zarfında icazkâr [kısa ifadelerle çok şey anlatan] numuneler görmüştü. Hiç kimsenin ümit etmediği halde Rusya proletaryası evvelâ bir inkılâp ordusu vücuda getirdi ki cihanı hayran bıraktı. İşte bu inkılâp şimdi demir ellerini şarka uzatıyor. Şark siyaseti Üçüncü Beynelmîl'in ruznamesinde [gündeminde] birinci maddeyi [s.5] teşkil ediyor. Bu meselede en ziyade alâkadar olanlar şüphesiz bizleriz. Biz Türk komünistleri bu hareketin kıymetini bilmeli, tarihin kaydedeceği bu fırsatı iyi takdir etmeliyiz. Biz de kendi memleketimizde Avrupa emperyalizminin ve haricî ve dahilî düşmanların haddini bildirmeliyiz. Bütün bu arzularımızı tasavvur ve temenniden hakikat haline koyacak, bu kongredir. Türkiye komünist kongresi Rusya'dan uzanan bu demir elleri tutabilecek kuvvetler yetiştirecek ve fırkamız yalnız Türkiye'de değil, bütün şarkta inkılâbın alemdarı [bayrak taşıyanı] olacaktır. (Alkışlar) Onun için, Yaşasın Türkiye Komünist Fırkası! (Alkışlar) Yaşasın bütün komünist fırkalarını har-i ağuşunda [kucağında] toplayan Üçüncü Enternasyonal! (Alkışlar ve marş) Yaşasın şarkta birinci inkılâp ocağı kuran Azerbaycan Şûrâ Cumhuriyeti! (Alkışlar ve marş)

2. Türkiye Komünist Fırkası'nın ön tarihi³

Türkiye Komünist teşkilâtının faaliyeti hakkında lâiyhayı [sunuşu] esas itibariyle ikiye ayırmak lâzım gelir: Biri “tenevvür” [aydınlanma, bilgi sahibi olma], diğer “teşekkül” [kuruluş] [s.18] devri. Tenevvür devri: Bu devrin mahiyetini, mânâsını anlamak için Rusya’da inkılâbın henüz başlamadığı zamanlara kadar geri gitmelidir.

Cihan harbinin zuhuru ile memleketimizin mağdur sınıflarından yüzbinlerle amele ve rençberlerin asker sıfatıyla Rusya’ya esir düşerek Sibiryâ, Türkistan, Kafkasya ve nihayet İdil ve Ural boylarındaki demiryol, fabrika ve köy işlerinde hah nâhah [ister istemez] çalıştırılmaları, esasen hayatta zahmetle yoğrulmuş Türkiye işçileriyle Rusya proletaryası arasında dostluk ve yakınlık hususuna vesile oluyor. “10” Temmuz İnkılâbından [Hürriyet devriminden] beri açılan harp sahnelerinde facialı roller oymaya mahkûm edilen Türk rençber ve askeri bu temastan büyük feyizler alarak sınıflı mübarezede [sınıf savaşında] Rusyalı amele yoldaşlarla beraber harekete başlıyorlar: “Ücret ve iş müddeti hakkındaki hareketlere, tatil-i eşgallere [grevlere] iştirak ederek, arkadaşlarının itimat ve muhabbetlerini celb ediyorlar. Vaktiyle memlekette halkçılık ve sosyalistlik hayaline hizmet edip belâdan belâyâ uğrayan ve nihayet muhaceret [göç] ve esaret yoluyla bu işçiler kafilesi içinde çalışmaya mecbur olan muallim [öğretmen], muharrir [yazar] inkılâpçılarımızdan bazı gençler ise hem amele ile beraber taş taşıyıp, çalışarak kapitalizmin ve harpten doğan gaddarlığın ağırlıklarını bizzat kendi hayatlarında hissediyor, hem de diğer taraftan amele ve rençber halkımız içinde tufeylî [asalak, parazit] unsurlara ve umumiyetle işleticilere karşı kaynamakta olan düşmanlık duygularının sınıfı ve inkılâbî cidale [mücadeleye] esas olabilecek derecede tebarrüzüne [ortaya çıkmasına] şahit oluyorlar. İşte bu gibi tesirat [etkiler] iledir ki, Rusya’daki Türk amele ve rençberleri ile Bolşeviklerin münasebeti 1915 senesinden itibaren başlamış ve umumiyetle sermayedarlığa çar saltanatına ve nihayet Avrupa harbine karşı teşvikatta [ajitasyonda] bulunan Bolşevik edebiyatı Türkler arasında büyük revaç kazanmıştır. Bu edebiyatın iki sene zarfında amele kulübelerinde dağıtılarak gizli köşelerde tercüme ve tebliğ edilmesi sayesinde mağdur ve müteassıp [tutucu] rençber ve askerimiz [s.19] arasında, kendi gaddar ve vahşi kuvvetlerimiz, zâlim hükûmet ve hükümdarlarımıza, şan ve şöhret düşkünü müfteris [gaddar] paşalarımıza karşı söz söylemek imkânı hâsıl olmuştur.

1917 senesi Şubatında Rusya’da başlayan inkılâbın Kerenski zamanına ait ilk kısmında bu gizli faaliyet daha açık bir şekilde girerek Bolşeviklerin şehir ve köy işçi ocaklarında içtimâî inkılâbın yaklaştığına dair açıktan açığa tebligat devri başlamış

3 Türkiye Komünist Fırkası Kuruluş Kongresi’nin ikinci içtiması (oturumu) 11 Eylül 1920 tarihinde yapılmıştır. Burada Mustafa Suphi Türkiye Komünist Fırkası’nın kuruluşuna uzanan yolu anlatan bir konuşma yapmıştır. Bu konuşma, yalnızca Ekim Devrimi’nin ülkesinde, yani eski Çarlık Rusyası’nın topraklarında yapılan çalışmalarını kapsar. İstanbul ve Anadolu’da yapılan çalışmaları ise 15-16 Eylül günleri toplanan Altıncı İçtima’da o bölgelerden gelen delegeler anlatmışlardır.

ve Türk Bolşevikleri de gerek kendi hemşehrileri gerekse Müslüman ahali arasında Marxizm ve komünizm hakkında konferanslar tertip etmiştir.

Teşrinievvel [Ekim ayı] vekayiiinin [olaylarının] başlamasıyla fabrikalarda ve diğer iş ocaklarında çalışan Türk işçilerinin topluluklarına hanel gelerek herkes, ele geçen fırsat ve hürriyetten faydalanıp memleketlerine gitmek üzere türlü yerlere dağılıyor. Evvelce Bolşeviklerle münasebet peyda edenler [kuranlar] ise içtimâî inkılâbın payitahtı [başkenti] kırmızı Moskova'ya geliyorlar ve buradaki Tatar inkılâpçılarıyla kolkola vererek 1918 senesinin ilk aylarında Osmanlı şivesinde olarak (Yeni Dünya) gazetesini çıkarmaya başlıyorlar.

(Yeni Dünya)nın intişara [yayınlanmaya] başladığı tarih, Bolşevizmin Rusya'da tevessü [yayımla] ve taammümüyle [genelleşmesiyle] Rus askerlerinin Kafkasya'dan ric'ate [geri çekilmeye] ve bu fırsattan istifade eden Osmanlı ordularının Kafkasya'yı istilâya başladıkları devre tesadüf ediyor. Osmanlı ordusu Bakû gaz madenlerini ele geçirerek diğer taraftan Almanlarla beraber Dağıstan, Kuban ve Ukrayna üzerine tesirler yaparak inkılâpçı Rusya'yı ışık ve ekmekten mahrum etmek tehdidini ikâ ediyorlar [meydana getiriyorlar]. Osmanlı hükûmet ve ordusu başında bulunan "İttihat ve Terakki" fırkasının Türk ve Müslüman memleketlerine ait istilâ ve ittihat [birleşme] hırsları bütün şark memleketlerine sirayet ederek Müslüman kuvvetlerinin azatlığı Osmanlı istilâsında gördükleri bu devir Türkiye Bolşevikleri için, muhit-i faaliyetlerinde [faaliyet ortamlarında] en ziyade sıkıldıkları bir zamanı hatırlatır. Maamafih, (Yeni Dünya) gazetesi bir taraftan Alman kılıcına dayanan bir istilâ hareketinin memleketi ve mazlum halkı pek tehlikeli uçurumlara götürmekte ve azatlığın ancak Rusya gibi Avrupa proletaryası arasında da içtimâî inkılâbın kıyamına [sosyal devrimin ayağa kalkmasına] bağlı olduğunu söylemekten, diğer taraftan ise bu tehlikeyi bir türlü görmek istemeyen paşalar hükûmetinin memleket ve halka reva gördükleri zulümleri tebliğden hâli kalmamıştır [gaddarlıkları propaganda etmekten geri durmamıştır]. Brest-Litovsk muahedesini [antlaşmasını] imza eden o zamanki muzaffer Türkiye'nin Moskova'daki sefiri Galip Kemalî Bey'in Yeni Dünya ve muharriri aleyhine verdiği üç muhtıra ile protesto, tutulan bu irşat [doğru yolu gösterme] ve muhalefet yolunun tarihî vesikalarını teşkil eder.

Maamafih, şunu da derhal söylemeli ki, hakikatin karanlıkları içinde kaybolduğu bu dar ve müziç [rahatsızlık veren] devir, bize en iyi ve maksada en sadık arkadaşları vermiştir. Muhtelif üsera [esirler] karargâhlarından çıkıp Kazan'a gelen felâketzede arkadaşların ilk müşaveresi [fikir alışverişi] (20 Temmuz 1918) Moskova'da Türk Sol Sosyalistler konferansı'nı davet etmiş ve bu konferans Türkiye Komünist teşkilâtı'nı doğurmuştur.

İkinci devir: Tenevvür devri burada biterek konferansın seçip ayırdığı merkezî heyet doğrudan doğruya teşkilât işlerine giriyor. Konferansın verdiği istikametler: [1.] Rusya ve Türkiye'deki amele ve rençber ve askerlerimiz arasında tebligat ve teşkilât [propaganda ve örgütlenme], içtimâî inkılâp cephesinin fikren ve fiilen mü-

dafaası, [2.] İlk müsait fırsatta Türkiye’den de celp olunacak vekillerle Rusya’da-ki teşkilât vekillerinden mürekkep [oluşan, bir araya gelen] ilk Türkiye Komünist kongresi’nin davet ve celbi “teşkilâtın fırka haline getirilmesi” suretinde hülâsa olunabilir [özetlenebilir].

Konferanstan sonra, teşkilâtımız Rusya Komünist (Bolşevik) fırkası ile daha yakın münasebete girişmekle beraber, benim Bütün Rusya Müslüman İşleri Merkezî Heyet idaresinde âzâ ve Beynelmilel Şark Tebligat ve Neşriyat şubesinde reis olmaklığım, bütün faaliyetimizin Rusya’daki Müslüman işleriyle beraber ilerlemesine sebep olarak Merkezî Heyet ilk teşkilât devrinde bütün maddî manevî vesaitini [araçlarını] Müslüman İşleri Komiserliğinden alıyor ve kuvvetinin mühim bir kısmını Müslümanlar arasında küflenmiş fikirlerin yıkılarak inkılâp ruhunun yükselmesine sarfediyor: Bu meyanda Türk komünistleri Tatar sol sosyalistlerinin Kazan’da davet edilen ilk konferansına iştirak ile ilk programın tesbitine [belirlenmesine] fiilen iştirak ettiği [katıldığı] gibi, bütün Rusya Komünist teşkilâtlarının Moskova’da açılan birinci kongresine de altı vekil vermeye muvaffak olmuştur.

Faaliyetin Dört Cephesi

Gerek Türkler ve gerekse Müslümanlar arasındaki faaliyetimizi memleket itibariyle İdil ve Ural’da, Kırım’da, Türkistan ve Azerbaycan’da olmak üzere dört kısma ayırmak mümkün olur:

1-Teşkilâtımızın Moskova, Kazan, Samara, Ufa ve Satarof gibi İdil ve Ural yollarındaki siyasî hücreleri ilk faaliyet yuvasını teşkil ederler. Bu muhtelif memleketlerde adetleri 500’e balığ olan [varan] Türk esirlerinden kızıl askerler teşkiline muvaffak olmuş, Ufa ve Kazan’da (Çekoslovak) türedilerine, Orenburg’ta ise Dutof bandasına karşı Rusya’nın inkılâp cephesini müdafaada yararlık göstermişlerdir. İdil ve Ural boyunu Çekoslovak menhuslarından [uğursuzlarından] temizleyince, buralardaki eski Sosyalist Müslüman müesseseleri yeniden ihya edilerek İrtica [gericilik] ile Mübareze [savaş] Fevkalâde Komisyonuna teşkilâtımızdan vekil olarak iştirak edilmiş ve Kazan’daki (İlmî Heyet) yeniden teşkil ve üç ay kadar idare olunarak Tatar maarif ve medeniyetine [eğitim ve uygarlığına] ait birçok meseleler meyanında [sorunlar bağlamında] hat ve imlâ usulünün islâhına hâdim [yazı ve yazım usulünün reformuna hizmet eden] bir konferansı da davet edilmiş ve konferans mühim ve faideli kararlarla işinde muvaffak olmuştur.

Moskova ve İdil-Ural’daki faaliyetimiz: Türkiye ile başlayan yeni münasebetimiz teşkilâtımıza beynelmilel teşkilâtlar arasında mevki tutmak liyakatını vermesiyle 1919 Martı’nda Moskova’da içtimâ eden eynelmilel Müşavere [Danışma] Meclisi’ne bizim vekilimiz de dahil olmuş idi. Otuz dört memlekettten birçok vekilin gelmesi üzerine Üçüncü Enternasyonal’in ilânı takarrür etmesiyle [karar verilmesiyle] Türkiye Komünist teşkilâtı da Üçüncü Enternasyonal’in birinci Kongresi’nde de vekilini bulundurmıştır. Bu sene Temmuz ayında toplanan ikinci Kongre’ye teşkilâtımız iki

vekil göndererek inkılâbî müesseseler arasında tasdik ettirmiş ve gelecek kongrelere dört rey ile iştirak hakkını ihraz eylemiştir [kazanmıştır].

2-Kırım'da: Şark cephesinin kara kuvvetlerden temizlenmesiyle bütün faaliyeti cunup [güney] Ukrayna'daki Uskuropatevski (Skoropadski) saltanatı üzerine tevcih olduğu [yöneltildiği] sıradadır ki, Merkezî Heyet İdil ve Ural'da çalışan bütün faal arkadaşlar için seferberlik ilân ederek Kırım hududuna hareket ediyor. Yeni Dünya gazetesi muharrir, mürettip, huruf [matbaa için kullanılan harfler] ve saire levazımıyla [malzemesiyle] 22 Kânunusânî [Ocak] 1919'da Kırım'a varınca, orada Bolşeviklerle beraber çalışan Kırım Kurultayı'nın sol sosyalistlerden mürekkep bir Müslüman Komünist şubesini vücuda getirmiş ve iki ay sonra davet ettiği konferansa on yedi şehir ve köy teşkilâtından otuzu müteceviz [otuzdan fazla] vekilin iştirak etmesiyle Kırım'daki komünistlerin adedi dört yüzü geçtiği anlaşılıyor şu kısa zamana ait faaliyetin neticesini görmüştür. Teşkilâtımız bu arada (Kırım Müslüman Komünistler Ülke Bürosu) yanında açılan fırka mektebinden yirmi yedi genç ve münevver [aydın] komünist yetiştirmeye delâlet ederek [yol göstererek], inkılâbî harekete müteayyin [açık, belirgin] esaslar hazırlamıştır.

Türlere mahsus olmak üzere Kırım sevahilindeki [kıyılarındaki] şehirlerde mahallî teşkilâtlar yanında Türk komünist şubeleri ve idarelerde yaşayan Türkiyeliler arasında küçük mikyasta [ölçekte] Türkiye amele ve rençber şûrâları [sovyetleri] teşkil olduğu gibi, esas yuvası Türk askerlerinden mürekkep olmak [oluşmak] üzere Beynelmilel Şark Alayı da teşkil olunmuştur.

Kırım'da neşriyat [yayın] işlerine kuvvet verilerek Yeni Dünya ve Kırım Haberleri isminde iki gazetenin sıra ile her gün çıkarılmasına ve Kanun-u Esasî ve İştirakiyun [komünistler] Programı gibi birkaç eser tercüme edilip basılmasına ve birçok beyan-nameler neşrine muvaffakiyet hasıl olup bunlar gerek Kırım içinde gerekse Türkiye sahillerinden gelmekte olan kaçak kayıkçılar vasıtasıyla memleketimizdeki amele ve rençber halka dağıtılmış ve bu kayıklarla arkadaşlardan ve Kırım'daki amele ve rençberlerden birçoğu Türkiye'ye gönderilmiştir.

İngiliz ve Fransız donanmalarının tehdidi ve çar saltanatını iadeye çalışan Denikin'in hücumu karşısında 23 Nisan 1919'da ricate [geri çekilmeye] mecbur olduğumuz zaman, Kırım'ı inkılâp ateşleriyle tutuşmuş ve bütün azadlık ümitlerini proletarya hareketine bağlanmış bir halde bırakıyoruz. Kırım'da iken hayırhahlık münasebetleri tesis ettiğimiz milletçi kurultaylar bizden sonra çıkardıkları (Millet) gazetesinde bu ümitleri açıktan açığa kuvvetlendiriyorlardı. Sonra aldığımız haberlere göre oradaki Bolşevik arkadaşlarımızdan ve bu hayırhah inkılâbçılardan 17 kahramanın Vrangeli haini tarafından telef edildikleri anlaşılıyor. Burada teşkilâtımızın delâletiyle [kılavuzluğuyla] meydana çıkan Kırım hududunda Kızıl asker sıfatıyla düşman kurşununa hedef olduklarını ihtiram [saygı] ile zikretmek lâzım gelir. (Matem marşı.)

Kırım ric'atinden sonra Odesa'daki faaliyetten de bahsetmek lâzım gelir.

Teşkilâtımız arkadaşlardan bir kısm-ı mühimini Türkiye'ye nakletmek üzere Mayıs 1919 tarihinde Odesa'ya gidildiği zaman, orada Üçüncü Enternasyonal şubesiyle teşrik-i mesâî etti [işbirliği yaptı]. Beraber getirdiği matbaasında beyannameler ve Enternasyonal Manifesti'ni neşrederek Türkiye'ye gönderdi. O zaman başlıca arkadaşlarımız, daha birtakım amele ve rençber esirlerle iki gemi içinde memlekete sevk olundular ki bu meyanda Merkezî Hey'et âzâsından iki arkadaş İstanbul'a gitmişler ve beni murahhas [yetkili] olarak Rusya'da bırakmışlardı.

3- Türkistan'da: Dört tarafı düşman kuvvetlerle sarılmış olan Odesa havalisinden 12'nci ordu cenup [güney] grubu ile muzafferen çıkılıp Moskova'ya geldiği zaman Türkiye'de olan biten vak'aların Moskova inkılâpçı mehafilin [çevrelerinin] dikkatini celbettiği görüldü; vakıa Antanta'nın İstanbul'u işgali ve Osmanlı ordusunun kısmen terk-i silâh ile inhilâl'e uğraması [dağılması] üzerine taksim politikasının bütün şiddetiyle meydana çıkması kıyam hareketlerine sebep olmuş, bu kıyama idare eden Mustafa Kemal Paşa ise Bolşeviklerle münasebete girişmek teşebbüslerinde bulunmuştu. Rusya Komünist Bolşevik Fırkası Merkez-i Umumîsi ile cereyan eden muhavere [görüşme] Türkiye'de başlayan bu müdafaa-i milliye hareketine müzaheret [yardım] edilerek aynı zamanda inkılâp fikirlerinin neşrine çalışılması yolunda teşkilât nâmına vâki olan teklifimiz kabul edilmiş ve bu teklif kendilerine yazı ile tebliğ olunmuştur.

Şimdi bizim için Türkiye'ye yaklaşmak lâzım olduğu halde, cenup hududu kara kuvvetlerle tamamen kapanmış olduğundan, Türkistan, İran veya Kafkasya yoluyla uzun bir seyahate mecburiyet hasil oldu. Türkistan'a vusûlümüzde [varışımızda] Bahr-i Hazer sevahilinde [Hazar Denizi sahillerinde] ahvalin seyahate müsait olmaması ve Türkistan İşleri Komisyonu reisi İlyava Yoldaş tarafından lüzum gösterilmesi üzerine birkaç arkadaş Kafkasya tarikiyle [yoluyla] Türkiye'ye gitmek üzere memur edilmiş olmakla beraber Taşkent'te üç ay kadar kalmaya mecburiyet hasil olmuştur.

Bu sırada Türkistan Komünist Teşkilâtı'nın üçüncü kongresi ile burada intihap olunan [seçilen] merkezî komitenin faaliyetine iştirak edilmiş, bir taraftan Müslüman zahmetkeşleri [emekçileri] arasında beynelmilel inkılâp yolunda fedakârlık hislerinin intişarına [yayılmasına], diğer taraftan ise mülkiyet ve şeriat meseleleri etrafında halkın mukadderatıyla oynayan irtica kuvvetlerine ve hususiyile ötedenberi memleketi soymaya alışıp nihayet komünist nikabı [örtüsü] altında gizlenerek işine devam eden kolonizatörlere karşı mübareze [savaşa] kuvvet verilmiştir. Şarkta inkılâp yollarını açacak ve şark inkılâpçı ve komünist teşkilâtlarını bir yere toplayabilecek bir müesseseye ihtiyaç öteden beri hissedilmekte olduğundan, Taşkent'te Beynelmillel Şark Tebligat Şûrası nâmiyle, bir müessesenin vücuda getirilmesine delâlet olundu [kılavuzluk edildi].

Bütün tesisat işleri tarafından idare olunan bu müessese içinde Çin, Kaşgar, Buhara, Hive, İran, Türkiye komünist teşkilâtları toplanmaya muvaffakiyet hasil olmuş ve az zamanda Türkistan'ın şark memleketleriyle birleşen bütün hudutlarında rabita

şubeleri açılmış ve hariçte de gizli teşkilâta başlanılmıştı. Türk teşkilâtına ait olmak üzere burada Şubiri yanındaki şubeden başka Eskişehir’de bir şube daha açılarak Sibiryâ’dan gelmekte olan esirlerin terbiye ve işeleri [eğitim ve yedirip içirme] işine delâlet olunmuş ve Türkistan cephesi başkomutanlığı huzurunda Türk kızıl askerlerinden mürekkep [oluşan] bir kıt’a-i askeriye teşkil edilmiştir ki [askeri kıta oluşturulmuştur ki] bu kıta şimdi Bakû’ye nakledilmiştir.

4- Azerbaycan’da: Türkistan’da açılan teşkilâtlar etrafında toplanan Türk komünistlerinin miktarı 40’a balığ olarak [vararak] Bahr-ı Hazer’in [Hazar Denizi’nin] düşmandan temizlenmesinden sonra bu arkadaşlardan 23’ü ile beraber Türkiye’ye ait faaliyetin Kafkasya’ya nakli kararlaştırarak 27 Mayıs 1920 tarihinde Bakû’ye gelindi, Bakû’ye gelir gelmez teşkilâtımız ilk defa olarak Türkiye’ye yaklaştığımız ve kendi kitlesi içinde çalışmak imkânına malik olduğuna hissetmiştir. Teşkilâtımız Bakû ve etrafında Türkiye’den bir veya diğer suretle gelip toplanmış olan binlerce amele ve rençberlerle tuttuğumuz yola hayırhah ziyalılar [aydınlar], şair ve resamlara mülâki oldu [buluştu]. Mesleğimize mutekit [ideolojimize bağlı] bazı arkadaşlar da teşkilâta ilhak olunarak [katılarak] Merkezî Büro yeniden faaliyete girdiği gibi, Bakû’de evvelden teşkiline teşebbüs olunan Türk Komite veya Fırkası lağv [ortadan kaldırma] ve yeni esaslarda tesis olundu. Bu hususta biraz tevakkufa [üzerinde durmaya] ihtiyaç var:

Bir müddetten beri Anadolu kıyam hareketini inkılâpçı Rusya ile birleştirmek ve Azerbaycan Şûrâlar Hükûmeti’ni tesis etmek maksadıyla Kafkas Ülkesi Bolşevik Komitesi ile beraber çalışan arkadaşlar evvelâ bir Türk Komünist grubu son vakitlerde ise Türk Komünist Fırkası vücuda getirerek Merkez Komitelerini intihap etmişler [seçmişler] ve buraya İttihat Terakki hükûmeti ve harp zamanında büyük roller oynamış bazı kimseler ithal edilmişti.

Yakın mazileri memleketin son harp felâketleriyle alâkadar olan bu zatlarla amele ve rençber fırkasını tesis ve temsil gayr-ı tabîi [işin doğasına aykırı] idi. Onun için bu teşkilâtın ilgasında [feshedilmesinde] tereddüt olunmayarak eskiden beri Azerbaycan Komünistleri ile beraber çalışmış olan bazı Komünist arkadaşların Rusya ve Türkistan’dan gelenlere ilâvesiyle vücuda gelen gruppâ Bakû teşkilâtına esas olarak kabul edilip bu gruptan Türkiye Teşkilâtı’nın Bakû şubesi vücuda getirildi ve bu şube Azerbaycan Bakû komitesi’ne ilhak olundu.

Böylece vücuda gelen şube, faaliyetinde Merkezî Heyetle birleşmiş ve âzâsı iki yüze balığ olmuştur [varmıştır]. Kayıt ve tescil esnasında teşkilâta maksad-ı esasîye [asıl amaca] hizmet edemeyecek birtakım şahısların girdiği hiss olunmasıyla, bunlar hakkında tasfiye muamelesine teşebbüs olunmuştur. Bakû teşkilâtı’nın faaliyeti Meclise ayrıca takdim edileceğinden bu babda daha fazla tafsilâta [ayrıntıya] lüzum yoktur.⁴

⁴ Türkiye Komünist Teşkilatı’nın tarihi burada sona ermekte, sunuş bundan sonra Türkiye Komü-

3. Türkiye Komünist Fırkası Program Taslağı'nı sunuş⁵

Kapitalizm idare-i zulmânesine [adaletsiz yönetimine] karşı şimdiye kadar hudut ve millet tanımaksızın Rusya'da, Almanya ve Macaristan'da muhtelif şark ülkelerinde ve nihayet Türkiye'de icra-i faaliyet eden arkadaşlarımızı, memleketimizi iş görmeye davet ve bir merkez etrafında toplamağa sevk edecek âmil [faktör] şüphesiz ki muayyen [belirli] esaslarda takip olunacak bir programdır. Bugün biz böyle bir program lâyhasını [tasarısını] muhterem kongreye arz ile mühim ve tarihî bir vazifenin ifasına [görevin yerine getirilmesine] girişiyoruz.

Türkiye Komünist Fırkası'nın programını tetkik ederken bunu iki kısma ayırmak lâzım gelir. Biri: Programa mukaddime [giriş] ve esas olacak bazı tezler, diğeri asıl program.

Mukaddime ve esaslardan bahs ederken, bir kere Türkiye Komünist Fırkası'nın beynelmilel içtimâî [sosyal] hareketine istinad ve aynı zamanda müzaheret eden [dayanan ve destek veren] inkılapçı bir fırka olduğunu hiçbir dakika hatırdan çıkarmamak lâzım gelir.

Yalnız, Türkiye'deki amele ve rençbere istinad [dayanacak] edecek herhangi bir hareket ile Avrupa ve Amerika burjuvazisine mukavemet etmek, işçi halkı esaret zincirlerinden kurtarmak mümkün değildir. İçtimâî inkılâp esasları bilhassa kapitalizmin büyük roller oynadığı Avrupa ve Amerika sınıyat muhitinde tekemmül etmiş [sanayi ortamında olgunlaşmış], her türlü kuva-yı istihsalıyeyi [üretim aracını/gücünü] ihsarı¹ altına alan bu memleketler sermayedarlarına karşı koyacak kuvvetli işçi sınıfları da oralarda vücuda gelmiştir. Rusya ve Avrupa proletaryasının sermayedarlığa karşı kıyam [isyan] ederek kısmen hâkimiyeti eline aldığı bu devirde, herhangi bir amele ve köylü fırkasının bu beynelmilel hareketten tecerrütleri [ayrı durması], müdafaasını üzerine aldığı mazlum sınıflı devletliler hesabına satıp işletmekten başka bir mânâ ifade etmez. Biz karşımızda duran tarihî devrin içtimâî [sosyal] inkılâp devri olduğuna kâiliz [tarafız]. (Alkış.)

Türkiye sınıyat itibariyle zengin ve proletarya memleketi sayılmasa da bütün mâ-hasıl-ı mesâîsini [emeğinin ürününü] Avrupa ve Amerika kapitalizmine rehin etmiş, son asır içinde emperyalizm ve istilâ hareketine hedef olarak, Harb-i Umumîyi müteakip [Dünya Savaşı'nın ardından] nihayet her türlü hükümet teşkilâtı ihlâlâ

nist Teşkilatı'nın şubelerini ve merkezin nasıl örgütlendiğini anlatan uzunca bir bölümle devam etmekte ve bitmektedir.

5 Türkiye Komünist Fırkası Kuruluş Kongresi'nin Dördüncü, Beşinci ve Altıncı içtimaları program konusuna hasredilmiştir. TKF Programı iki ana kısımdan oluşur: önce "esaslar"ı ya da bugün dendiği gibi ilkeleri ortaya koyan bir ana kısım; sonra devlet biçim, din ve milliyet, ekonomi ve benzeri sorun alanlarını ele alan alt bölümlerden oluşan bir ikinci kısım. Mustafa Suphi'nin burada yayınlanmakta olan konuşması "esaslar" kısmına ilişkindir.

6 Burada bir dizgi hatası yapılmış olması yüksek olasılıktır. "İhsarı" kelimesi muhtemelen "inhi-sarı" yani "tekeli" olacaktır.

uğrayarak, zulme, inkâra karşı ayaklanmış bir halkı temsil etmiş olmaklığı itibariyle, içtimâî inkılâpta [belirli] muayyen bir role, bir hisseye mâliktir [sahiptir]. Türkiye gibi bütün şarkta da bugün millî şekilde görünen kıyam [isyan] hareketleri, proletarya hareketi saha-i faaliyetini genişlettikçe içtimâî bir mahiyet almak zaruretindedir. İstanbul ve Anadolu'da daha pek mükemmel olmayan işçi sınıflarının iz'ânında [anlayışında] bolşevizme müzaheret [yardım] şeklinde beliren hareket ve tenevvür [aydınlanma], bunun maddî ve haricî mukaddemesini [başlangıcını] teşkil eder.

Fırkamız azatlığı [özgürlüğü] yolunda beynelmilel içtimâî [sosyal] inkılâp hareketine istinad [dayanma] zaruretinin tenevvür ettiği [aydınlattığı] işçi halkımız arasındaki teşkilâtını da beynelmilel esasta yapmağa mecburdur. Fırkamız Türk amele ve reñberlerini mutaassıp İttihad ve İtilâfçılar veya hain sosyalist tesiri altından kurtarmağa ne derecede mecbur ise, Türkiye'de yaşayan Rum, Ermeni, Kürt milletlerinin mağdur sınıflarını da Etniki Eteryâ, Taşnak veya Bedirhan teşkilâtlarından ayırarak menfaat ve maksadı müttehîd [birleşmiş] bir sınıf halinde hem dahilî tufeylilere [asalaklara], hem de istilâcı haricî kuvvetlere karşı birleştirip ayaklandırmak vazifesiyle mahmüldür [görevini yüklenmiştir]. (Alkışlar.)

Fırkamız her ne nâm altında yaşarsa yaşasın, bu idrake mazhar olmadıkça beynelmilel mübareze [savaş, mücadele] cephesinde iş görmeğe ve “Enternasyonal” muhitinde kuvvetli müteneffiz [sözü geçen] bir mevki tutmağa liyâkat kazanamaz.

İçtimâî [sosyal] inkılâp gibi; inkılâbın bütün dünya burjuvazyasına galibiyetten çıkan komünizm tatbikatı da beynelmilel mahiyeti haizdir. Bu istihsalin [üretimin] geçirdiği son inhisar [tekel] devrinin bir netice-i zarurîyesidir [mecburî sonucudur]. Sendika, tröst ve karteller elinde büyük sanatların toplanması, hudut ve memleketleri birbirine bağlayan böyle ahenin [zincir] istihsal [üretim] ve inhisar [tekel] birlikleri vücuda getirmiştir. Şarkın ham eşyası [hammaddesi] ile Garbın mahsulâtı [ürünleri] da yine öyle bir kül [bütün] teşkil ediyor, onun için Komünizm tatbikatında da âlemşümül [dünyayı kapsayan] bir mahiyet ve zaruret vardır. Ve onun için medeniyet ve refahın fen ve sanatla mütevaziyen [koşut olarak], yeryüzündeki insanlar arasında tevzi [dağılımı] ve tâmimi [genelleştirme] işini yine Komünizm yapabilecektir. Bu sebeplerdir ki, devr-i intikalî [geçiş dönemini] temsil eden içtimâî [sosyal] inkılâp devrindeki buhranlarla Komünizm tatbikatının hedeflerini birbirine karıştırmayarak, bu farkların halka tebliğ ve tenviri [propaganda ve aktarımı], fırkamızın en mühim vazifesini teşkil ediyor.

Bizim programımıza mukaddeme [giriş] olarak tavzih [açıklama] ve tetebbuuna [incelenmesine] muhtaç olduğumuz maddelerden biri de Türkiye gibi Avrupa kapitalizminin pençesinde ezilen memleketlerin burjuvazya demokrâtlığı ile kurtulmaya muvaffak olamayacağı meselesidir.

Kapitalizm, istihsali [üretimi] büyük şirketler vasıtasıyla inhisar [tekel] haline getirmekle maddeten ikbâlî [maddî refah] devrinin en yüksek mertebesine çıkıyor. Filvaki [Aslında], kapitalizmin bidayet-i inkişafında [ortaya çıkışının başlangıcında]

Garbî Avrupa millet ve memleketleri arasındaki hudutları birleştirerek, siyasî ve iktisadî büyük vâhid-i kıyaslar [ölçü birimleri] vücuda getirmiş ve sonra garp medeniyeti nâmı altında malûm olan [bilinen] manzume-i muaşeretini [bir arada yaşama sistemini] doğurmakla, tarihinde mühim bir rol oynamış oluyor. Ancak, kapitalizm her ne şekil ve surette olursa olsun, bu medeniyeti daha ilerilere doğru neşr [yaymak] ve tâmin etmek [genelleştirmek] kuvvetini şimdi tamamıyla kaybetmiş, harb ve istilâ ile me'lûf [alışılmış] tahripkâr bir devreye ayak basmıştır. Avrupa ve Amerika'nın Uzak ve Yakın Şarkta takip ettiği faciakâr siyaseti burada sayıp dökmeye lüzum yok.

Ancak, silâh tehdidi altında ispirto, esrar, afyon satan, kendi memleketlerinden kovduğu heyet-i içtimâiyenin [toplumun] muzir [zararlı] efradına [fertlerine, bireyelerine] müteferriş⁷ ve kâtilere, hilekâr rahiplere müstemlekelerde [sömürgelerde] yer veren, bu memleketler ahalisini her vasıta ile ırken, medeniyeten ve iktisaden sukut ve zevaline [çöküş ve yok oluşuna] doğru muntazam bir usul ile çalışan bir medeniyetin en iptidâî [ilkel] ve basit tezahürâtını [görünümlerini] hatırlamak, asıl ve mahiyeti hakkında bir fikir vermeye kâfidir. Hülâsa, denilebilir ki, sermayedarlık medeniyetinin son devirde vücuda getirdiği iktisadî mutlakiyet, Şark için ucuz fiyatla ham malı memleket ve halkımızdan zabt etmek ve pahalıya satmak şartıyla çürük mahsulâtı [ürünleri] yine bizlere zorla kabul ettirmekten başka takip ettiği bir maksat yoktur. Son kırk yıllık müstemlekâtçılık [sömürgecilik] faaliyeti neticesinde ve bilhassa Avrupa Harb-i Umumîsinden sonra, hudud-u siyasiyesi [siyasi sınırları] bir kat daha belirmiş olan bu şartlar içinde, burjuvazyaya müstenid [dayanan] herhangi bir hareket Şark'ın zavallı millet ve memleketlerini kurtarmak kabiliyetini kaybetmiştir, ve onun için bütün ümit ve istihsâl [elde etme, ele geçirme, üretme] dünyanın bütün mazlum sınıf ve milletleri ile birleşerek zulüm dünyasını yıkmaya çalışan hakiki hars [kültür] ve medeniyete doğru ilerleyen inkılâpçıların ve bu inkılâpçıları ağışunda [kucağında] toplayan Komünizm Fırkasıdır. (Sürekli alkışlar.)

Mukaddemeye girecek ve program için fikri hazırlayacak maddelerden biri de mülkiyet meselisidir. Esasen, mülkiyet, devr-i hâzırdaki [günümüzdeki] şekliyle bir hak olmaktan ziyade, bir hurafe mahiyetini arz ediyor. Sây [çalışma] ve teşebbüsten ziyade hilekârlıkta, hırsızlıkta usta olanlar az zamanda büyük mülkdâr oluyor ve bundan sonra bir sürü mirasyediler işçi milletinin sırtında –hiçbir iş görmeksizin– yaşamak hakkını kazanıyorlar. Bugün proleteryanın esaret ve makûmiyetine, Şark ve umumiyetle müstemleke [sömürge] milletlerinin sefalet ve mazlumiyetine temel taşı işini gören müessesese [kurum] bu “mülkiyet” hakkıdır. Yeryüzündeki bütün fesat ve davalar hep bu mülkdârlık etrafında dönüp dolaşmaktadır. İnsanlar arasında lâhûti⁸ ve tam mânâda müsavat ve adaletin hükmetmesine taraftar olan

7 “Müteferriş” sözcüğünün bu bağlamda anlam ifade edecek bir kullanımını herhangi bir Osmanlıca-Türkçe sözlükte bulmak mümkün olmadı.

8 “Lâhûti” sözcüğünün bu bağlamda anlam ifade edecek bir kullanımını herhangi bir Osmanlıca-Türkçe sözlükte bulmak mümkün olmadı.

komünistler, umumiyetle vesait-i istihsaliyeyi [üretim araçlarını] devlete bağlamakla zengin ve fakirler arasında bir tesviye [eşitleme] muamelesi yapmak istiyorlar. Öyle bir tesviye ki, artık zengin başını kaldırıp kendi emeğiyle geçinen işçinin elinden malını gasbetmeye, ve onun sırtında yaşamaya imkân bulmasın, kendisi de yaşamak için küreği, sabanı alıp çalışmaya başlasın. Ancak, şu eski şekildeki mülkdârlığın lâğvı ve Komünizmin tesisyledir ki cemiyet-i beşeriyede [insanlık topluluğunda] işletici tufeylî [asalak] fertler gibi, gaddar müstevlî [istilacı] devlet ve hükûmetler de mahvedilmiş ve yeryüzünde beynelbeşer [insanlar arası] ve beynelmilel [milletler arası] bir kardeşlik kurulmuş olacaktır. (Sürekli alkışlar.)

Mülkiyetin ilgasından çıkan tatbikî [uygulamaya dair] neticeleri program tafsilâtında [açıklamalarında] göreceğimiz veçhile [şekilde], bilhassa işletici, büyük mülkdârlara tesir etmektedir. Yoksa, kolunun gücüyle geçinen rençber bundan bir şey kaybetmeyecek, belki birçok [şey] kazanacaktır. Meselâ, toprak, bu toprağı işleyen köylünün elinde mülk olarak kalacağı gibi köylünün büyüyen [s.68] evlâtlarına da bizzat işlemek şartıyla yeni toprak hisseleri verilecektir. Küçük sanatkârlar da başkalarının emek mahsulünü gasb etmemek şartıyla devletin yardımını görecektir ve evvelemerde [herşeyden önce] kooperatifler içinde birleşerek fen itibariyle sanâtı ilerletebilecektir. Demek ki, mülkiyetin ilgasında Komünistler karşılarında yalnız işletici ve faizci mülkdârlar sınıflarını görecekler, küçük mülkiyet sahibi işleticilerle küçük sanatkârlar kendilerine zahîr [yardımcı] olacaklardır.

Miras meselesi de mülkiyet ile beraber halledilmiş oluyor. Tatbikatta işçi halkın ev eşyası evlâd-ı âyâline [çocuklarına] geçtiği gibi, imar edilen tarla ve sabanı işçinin ölmesiyle tercihen bu işçinin evlâdına veriliyor. Küçük tezgâhlarda da aynı muamele yapılıyor.

Böyle olunca arkadaşlar, bizim takip ettiğimiz maksatların tatbik olunamaz bir hayal değil, belki mağdur amele ve rençberleri açlık ve kulluktan kurtaran, refah ve medeniyete, hayata çıkarabilecek yegâne bir yol, hem hak ve adalet yolu olduğunda bir an bile tereddüt etmek büyük bir günahdır. Ancak, bu yola gidebilecek insanların ruhlarında mukaddes bir ateşin de yanmağa başlaması şarttır. İnkılâp ateşiyle müteharrik olmayan [harekete geçmeyen] insanlar, bizim yolumuzda bir adım bile ilerleyemezler, sağa sola sarsılıp sendeleyerek sukut ederler [düşerler].

(Mustafa Suphi Yoldaş'ın son sözleri birkaç kere alkışlarla kesildikten sonra, Türkiye Komünist Fırkası'nın programına mukaddeme [giriş] ve esas olarak arzettiği on madde okunarak bervech-i âti [aşağıda olduğu gibi] kabul olundu.)

4. “Tarihi Vazife”: Türkiye komünistlerinin ülke çapında güncel görevleri⁹

Geçen Balkan ve son Avrupa kasaplıklarında bahtsız Anadolu rençperlerinin kanının dökülmesine; çılginca, merhametsizce o şekilde muharebeye karşı durmuş iken, Mustafa Kemal Paşa'nın yaklaşık bir yıl önce bize, Odesa'da iken bildirdiği isyana razı ve taraftar olduk ve bugün Antanta [İtilaf devletleri] yağmacılığı karşısında büyük bir cephe açan Kuvayı Milliye ordularının başarısına yardımcı oluyoruz. Birbirine zıt gibi gözükten eski ve yeni bu vaziyeti kısaca da olsa tarihi tahlilden geçirmeye ve tuttuğumuz yolu aydınlatmaya mecburuz.

Bundan hemen on yıl önce bizler; devletçi veya köylü sosyalistler, minimalist (asgari) milletçiler, federalistler, kısaca Türk gençliğinin saldırgan şoven İttihad ve Terakki siyasetine karşı ayaklanan kısmı, bir taraftan memleketi ve rençper halkı felaketten felakete sürükleyecek savaşı son vermeye çalışırken, diğer taraftan da Anadolu'ya hayat verecek medeni, inkılabi gelişmelere zemin ve yol arıyorduk.

Bu gelişme bizim fikrimize göre, içerde; Makedonyalıların, Arapların, Arnavutların, Kürtlerin, Ermenilerin, vb. ... medeniyet, muhtariyet ve hatta istiklallerine [bağımsızlıklarına] yetenekleri ölçüsünde yol vererek hür milletlerin, hür birleşmesi halinde ‘milli birlikler’ oluşturmak, dışta da (bu birlik) Alman ve İngiliz emperyalizmine değil, beynelmilel amele hareketine dayanıp kuvvet alabilecekti.

Aradan geçen facialı harp seneleri içinde, Türk, Arap, Ermeni amele ve rençperlerinden ölüme, sefalet mahkûm olmuş, Türk sosyalistleri ve federalistleri sürgünde sürünüp çürümüş olsalar da, bugün on sene evvel ortaya atılıp fırtınalar içinde çalkalandıkça yayılan fikirlerin tatbiki neticeleri karşısında bulunuyoruz.

Bugün Anadolu için Türkler ve kendi memleketleri için diğer milletler çalışırken, ellerini inkılâpçı amele Rusya'sı ve Üçüncü Enternasyonal'e uzatıyorlar. Son hayat umutlarını ışıklandırmak ve geçim olanaklarını zorla alan sömürgecilere kaptırmamak kararlılığıyla yapılan bu yardıma çağırmanın özü anlaşılınca, bizim böyle umumi harbe katılma sebepleri de kendiliğinden izah edilmiş olur. Biz, Rusya, Türkistan ve Kafkasya'da olduğu gibi Türkiye'de de başlayan mücadeleyi Avrupa emperyalizmine karşı ve evrensel bir mahiyet ve manada anlıyoruz. Fakir ve sefalet altında ezilen Türkiye ve Şark memleketlerindeki ayaklanma, milli müdafaa şiarı ile başlasa bile, dünyayı saran ve zulm ile çarpıştıkça mağdur amele ve rençper sınıflarının gönüllerini fetheden inkılâp hareketlerinin az zamanda beynelmilel bir alana geçmesi bir zarurettir. Ve zaten bu böyle olmasa, muazzam Avrupa kapitalistlerine karşı yükselen herhangi bir milli müdafaa, beynelmilel yardıma hakkıyla erişemeyecek,

9 “Tarihi Vazife” başlıklı yazı Mustafa Suphi'nin Nisan 1918'de yayınlamaya başladığı, her gittiği yerde yayınına devam ettiği ve hayatının sonuna kadar sürdürdüğü *Yeni Dünya* gazetesinin 8 Temmuz 1920 tarihli sayısında yayınlanmış, Türkiye komünistlerinin Anadolu'daki görevleri üzerinde duran bir yazısıdır. Yukarıda da belirtildiği üzere, metnin orijinal dili günümüz Türkçesi'ne uyarlanmıştır.

ergeç iflasa mahkûm olacaktır.

Onun için biz Türkiye’de Milli Müdafaa şeklinde baş gösteren ayaklanmaya, müşterek düşman tarafından bu hareketin söndürülmesine yol vermemek için, her türlü yardımı, bu yardım mutaassıp milliyetçilere bile olsa, tarihin bize yüklediği bir görev olarak biliyoruz. Hayat ve mücadele ruhunu mağdur halk kitlesinde derinleştirmeye çalışan İştirakiyyun Teşkilat’ının memleket içinde açılıp yayılmasına gelince, bunun da Kuvay-ı Milliye yöneticilerinin karşısında duran yine o ehemmiyette tarihi bir mesele olduğunu zannediyoruz.

5. Mustafa Suphi’nin III. Enternasyonal Birinci Kongresi’nde yaptığı Konuşma: Türkiye komünistlerinin uluslararası görevleri¹⁰

Burada Moskova’da, tüm dünyanın geleceğini değiştirecek 3. Enternasyonal’in merkezinde, proletarya, mazlum Türk köylüsü ve emekçi sınıfı adına, kapitalizmin, batının hırçın uygarlığının yırtıcı pençesinde can çekişen, birçok benzerleri gibi emperyalizmin zulmünde inleyen bu mazlum halk adına, özgürlük, eşitlik ve kardeşlik adına konuşmak ne mutluluk...

Gerçekten, diğer ülkelerdeki gibi Türkiye’de de padişahların barbarlıklarına, kalleşliklerine, işledikleri cinayetlere son verilmelidir. Dökülen kanlar yalnız Ermenilerin değil, Türk fıkarcasının, emekçisinin, köylünün de kanıdır. Bu barbarlıklara başvuran, mazlum halk kitleleri değil, Türk paşa ve padişahlardır. Yoldaşlar, Rusya’da bulunan Türk emekçi ve köylü temsilcileri, Ekim Devrimi sonrasında sermayeye karşı çıkmaya ve her şeyden önce yöneticilerin başvurdukları barbarlıkları sona erdirmeye karar verdiler.

Geçen sene Türk generalleri, Türk ordusunu, Hazar Denizi kıyılarını, İran’ı ve Türkistan’ı işgale göndermeye kalkıştıklarında, Moskova’da, bütün dünyaya mutluluk vadeden devrimcilerin merkezlerinde Türk devrimcileri, cesaretle Türk bayrağını yükselterek, Türk generallerinin maceraperest özelemlerine karşı koydular. Moskova’daki Türk elçiliği sesimizi duymazlıktan geldi. Rus Cumhuriyeti Hükümetine sürekli nota göndererek hemen sınır dışı edilmemiz istendi. Aynı zamanda Taşkent, Orenburg ve Kazan Müslüman halkları arasında bizlere karşı propagandaya girişerek, bütün güçleriyle çalışmalarımızı engellemeye çalıştılar.

Burjuva gazeteleri sütunlarında bize karşı şöyle sorular yöneltildi; “Müslüman dünya, Türk Ordusunun Asya içlerindeki zaferini kutlarken Türk-Tatar ulusunun

10 Üçüncü Enternasyonal veya Komünist Enternasyonal (veya kısaltmasıyla Komintern) Birinci Kongresi 2-6 Mart 1919 tarihlerinde Moskova’da toplandı. Temmuz 1918’de Kazan’da toplanan Türk Sol Sosyalistleri Konferansı’nda kurulmuş olan merkezi heyetin temsilcisi olarak Mustafa Suphi bu kongreye Türkiye proletaryasını temsilen katıldı ve burada yayınlamakta olduğumuz konuşmayı yaptı.

en kutsal duygularına ve dinine karşı gelen bu insanlar kim? Bu kişiler hangi dine mensup, milliyetleri nedir?” Ve elçilik bu uhrevi [ahirete ait] sorularla bütün Doğu Müslüman dünyasının kafasını karıştırmaya çalışırken, biz, Türk komünistleri, bütün yeryüzünün vatanımız ve insanlığın ulusumuz olduğunu açıkça belirttik. Böylece, devrimin kızıl bayrağını cesurca kaldırarak Türk emperyalizminin etrafında toplanmış bu tür insanlara, bu tür akımlara karşı koymaya karar verdik. Fikirlerimizin gerçekleşmesi uğrunda zaman zaman durakladık. Fakat bugün bütün Doğu bizimle beraberdir. Yoldaşlar, İngiliz-Fransız hayâsızları Türk emperyalistleriyle birlikte İstanbul’u işgal edince bizlere karşı yöneltilen bütün iftiralar kesildi ve mazlum fakir halk için büyük Rus Devriminden daha iyi bir yandaş olmadığı açıkça ortaya çıktı.

Daha 1908’de Türk gençliğinin bir kısmı, halkın kurtuluşunun ancak toplumsal devrimle mümkün olabileceğini anlamıştır. Fakat o dönemde sosyalist gayretler bastırıldı. Unutulmaz Jaures’in gür sesi, mazlum halkın savunusunda çölde bir çığlık gibi kaldı. Ve yalnız Jaures’in dostları onun başlattığı işten dönmediler ve bugün burada, Rusya’da devrimci Türk ocağını örgütlediler. Doğu’da ekonomik ve toplumsal dönüşümlerin bütün dünya toplumsal devrimiyle gerçekleşebileceği inancı, Büyük Ekim hareketi sonrasında, daha da güç kazandı.

Bugün Türk proletaryası ve intelligentiasının inancını gösterecek ilginç bir örnek vereceğim: Ekim Devrimi sonrasında İstanbul Üniversitesi’nde, Türk gençliği Nobel ödülünün kime verilmesi sorusuyla karşılaştığında, Türk profesörlerin baskısına rağmen, ödülün yoldaş Lenin’e verilmesini önerdiler. Ve bu bir kez daha Doğu’da toplumsal devrim fikrinin güç kazandığını ispatlamıştır. Büyük rehber yoldaş Lenin fikirleriyle, özelemleriyle, eylemleriyle bütün devrimci dünyayı temsil ediyordu ve Türk gençliği yaptığı seçimle bu dünyaya olan içten bağlılığını gösterdi.

Türk halkının Rus devrimine olan sempatisi üzerine daha fazla konuşmayı gerekli görmüyorum. Fakat dünya toplumsal devrimi uğruna bu kadar kurban veren Rus toplumsal devrim kahramanları bilsinler ki, savaş alanında yalnız değiller ve bütün intelligentsia ile birlikte Türk proletarya kitleleri onlarla beraberdir ve kalpleri onlarla birlikte çarpar.

Bu kahramanlar güvensinler ki, güney güneşi altında Türk proletaryasının büyük kıyımı olgunlaşıyor, güçleniyor ve Rus yoldaşlarıyla birlikte savaş çağrısını bekliyor.

Yoldaşlar bunu sizlere Yakın Doğu’da Türk halkı arasında, Rus Devrimini bütün kalpleriyle destekleyen gerçek devrimcilerin bulunduğunu göstermek için söyledim. Bugün Doğu’daki hareketle tüm dünya devrimi ilişkisindeki temel çizgiyi vurgulamak isterim. Şuna içtenlikle inanıyorum ki; Doğu’daki devrim, Batı’daki devrime yakından bağlıdır. Rus Devrimi saflarında çalışan biz Türk devrimcileri, eminiz ki, Doğu devrimi yalnız Doğu’nun Avrupa emperyalizminden kurtuluşu için değil, Rus devriminin savunulması için de gereklidir.

Yoldaşlar bilindiği gibi, eğer Fransız-İngiliz kapitalizminin başı Avrupa’da ise gövdesi (midesi) Asya’nın geniş alanlarında bulunuyor. Ve biz, Türk sosyalistleri

için acil görev Doğu'da kapitalizmin köklerini söküp atmaktır. Ancak bu yolla İngiliz-Fransız sistemini hammadde kaynaklarından yoksun bırakabiliriz. Türkiye, İran, Hindistan, Çin ve diğerleri İngiliz-Fransız sanayilerine kapılarını kaparlarsa, hem Avrupa borsaları pazar olanaklarından yoksun kalır hem de kaçınılmaz bir krize yol açılmış olur ve bunun sonucu hâkimiyet proletaryanın eline geçer ve sosyalist bir düzen kurulur. Bu ancak İngiliz-Fransız emperyalizmine karşı Doğu halklarının kıyamıyla, devrimci hareketlerin teşvikiyle gerçekleştirilebilir. Fakat Doğu'ya devrim nasıl götürülür?

Ben Doğu sorununun görüşüldüğü, Doğu halklarının mistik yaşamlarının konuşulduğu, bu halklar üzerine derinlemesine bilgi edinme isteklerinin ortaya konulduğu birçok toplantılarda bulundum. Doğu çalışmaları daha Çarlık rejimi altında yürütülüyordu. O zaman bu çalışmalar bu halkların en iyi sömürü biçimini bulmaya yönelikti. Bugün ise bu mesele mazlum Doğu'nun kurtarılması için görüşülüyor. Doğu'yu öğrenirken silaha sıkıca sarılmaya cesaret etmeli ve amacımızı, yani Doğu'da devrim ocaklarını teşkilatlandırmayı gözden uzak tutmamalıyız. Avrupa sermayesine karşı Doğu halklarının kıyımı Rus devrimi için olduğu kadar bugün bütün ülkeler proletaryalarına varlığıyla güç veren genç Alman devrimi için de geçerlidir. Bugün Alman devrimi İngiliz-Amerikan baskısının sürekli tehdidi altında bulunuyor ve bizden, Doğu'dan yardım istiyor.

Bu nedenle III. Enternasyonal'in bundan sonraki görevi Doğu halkları arasında devrim ocakları kurmak olmalıdır.

Coğrafi konumu nedeniyle Asya ile Avrupa'yı birleştiren Türkiye, kapitalizmin doğrudan zulmü altında kalmış ve bu, gelecek dünya devrim hareketinde şerefli bir görev yükümlenmesini kaçınılmaz kılmıştır. Türk proletaryasının bütün gücüyle dünya sosyalist devriminin savunusuna ve gelişimine katılacağı güvenci içersindeyiz.